

quod nos non mediocriter remordet, debere nos Theodorum, et scripta Theodoretī et epistolam Ibae damnare. Eorum dicta ad nos usque nunc minime pervenerunt. Quod si et pervenerint, et aliqua ibi apocrypha, quæ contra fidei regulam dicta sint, legerimus; dicta possumus respicere, non auctores dictorum jam mortuos præcipiti condemnatione damnare. Quod si adhuc viverent, et correpti errorem suum non condemnarent, justissime damnarentur. Nunc autem quibus recitabitur sententia damnationis nostræ? Quod in eis recorrigatur non est. Sed timeo, piissime imperator, ne sub obtentu damnatio-

nis istorum Eutychiana hæresis erigatur: et dum minima indicia non spernimus, ad majorem hæresim collisionemque veniamus. Et quid nobis cum mortuis inire bellum, ubi nulla invenitur in congressione victoria? Apud judicem verum jam tenentur, a quo nullus appellat. Per ipsum, in quo nos honoratis et diligitis, supplicamus clementiam tuam, ut pax permaneat temporibus tuis, ne dum quæris damnare jam mortuos, multos inobedientes interficias vivos, et exinde compellaris reddere rationem ei qui venturus est judicare vivos et mortuos.

ANNO DOMINI DXLII.

SANCTUS CÆSARIUS

EPISCOPUS ARELATENSIS.

NOTITIA (ex Gallandio.)

I. Cæsarius natione Gallus, patria Cabilonensis, genere clarus, juvenis adhuc sub abbate Porcario Fausti Relensis successore monasticum institutum in cœnobio Lerinensi professus est, annum ægens 18 (a). Qui ob vitæ austeritatem corporis viribus confectis, quo valetudinem suam confirmaret missus Arelate, ea in urbe Pomerio Afro clarissimo rhetori liberalibus disciplinis excolendus traditur (b). Mox tamen eruditionis humanæ figmentis nuntium remittens, ab Eonio episcopo Arelatensi propinquo suo diaconus primum, deinde presbyter ordinatus, monasterio insulæ suburbanæ præfectus eligitur (c). Mortuo Eonio, qui eum sibi successorem optaverat, Ecclesiæ Arelatensis regimen invitus licet anno 502 suscepit (d). Complura virtutum insignia edidit, complura item patientiæ documenta posteritati reliquit sanctus præsul: quæ quidem e Cypriano, Firmino et Ventio episcopis, Messiano quoque presbytero et Stephano diacono illius vitæ scriptoribus repetenda. Variis conciliis auctoritate metropolitana præfuit: Agathensi, anno 506; Arelatensi IV, anno 524; Carpentoraciensi, anno 527; Arausicano II, anno 529; et Vasensi II, eodem anno celebrato. Denique annis 40 in episcopatu exactis, supremum diem obiit die 27 Augusti anno 542 (e), cum annum ægeret 73. De Cæsarii ætate pluribus disputat cl. Norisius (f), contenditque natum antistitem nostrum anno 470,

B episcopatum vero iniisse anno 503, e vivis autem excessisse anno 543. Eruditorum tamen plerique, Cointius (g), Mabillonius (h), Pagius (i), Bollandiani (j), Sammarthanus (k) alique, chronotaxin quam modo proposuimus, retinendam pronuntiant. Sepulcrum sancti Cæsarii, postquam a Saracenis dirutum fuisset, restituit Paulus vir illustris anno Domini 873, apposito ejus epitaphio, quod ex veteri codice multo emendatius quam apud Saxium et alios edidit Mabillonius (l).

II. Sanctus Cæsarius, doctrinæ Augustinianæ adiectissimus, contra Faustum egregium opus de gratia et libero arbitrio conscripsit, quod synodus Valentina et Nonifacius papa comprobaverunt. Ilujusmodi opus jam diu intercidisse nonnulli existimant; sed immerito, ut censent eruditissimi Gallicæ Historiæ litterariæ scriptores (m): nam ex auctore qui caput 86 de S. Cæsario Gennadii catalogo intexuit (qua de re Norisium (n) adeas velim) constat opus illud nihil aliud esse quam Acta concilii Arausani II. Et jure quidem, ut videtur, si eadem Acta cum iis comparentur quæ habet scriptor ille Gennadianus, dum ait de gratia et libero arbitrio Cæsarium edidisse testimonia, divinarum Scripturarum et sanctorum Patrum iudiciis munita; ubi docet hominem nihil de proprio honi agere posse, nisi eum divina gratia prævenierit. Plurimas præterea scripsit homilias sanctus Pater, quæ fere omnes, ut ait Mabil-

(a) Cyprian. Vit. Cæsar. cap. 1, num. 5, apud Bolland. Act. SS. Aug. tom. VI, pag. 65.

(b) Id. ibid., num. 8.

(c) Id. ibid., num. 40, 41.

(d) Id. ibid., cap. 2, num. 1.

(e) Messian. Vit. Cæsar. lib. II, cap. 4, num. 31, apud Bolland. l. c. pag. 83.

(f) Noris. Hist. Pelag. lib. II, cap. 22, pag. 518, seq. noviss. ed. t. Veron.

(g) Coint. Annal. Eccl. Franc. tom. I, pag. 311.

(h) Mabillon. Annal. Bened. tom. I, pag. 89, et Act. SS. Bened. sæc. I, tom. I, pag. 634, not. b.

(i) Pagi, ad ann. 544, § 8.

(j) Bolland. Act. SS. tom. VI Aug., pag. 55. Comm. de S. Cæsar. § 2, num. 48.

(k) Sammarth. Gall. Christ. tom. I, pag. 536.

(l) Mabillon. Annal. Bened. tom. I, pag. 90.

(m) Hist. littér. de la France, tom. III, pag. 225.

(n) Noris. Hist. Pelag. lib. II, cap. 22, pag. 517, 520.

Ionius (a), in appendice Augustiniana novæ editionis simul editæ sunt. Eas vero cum aliis Cæsarianis opusculis in unum collectas, edendas parabat Oudin (b): sed magis accurate digestas exhibent illi eruditi viri, quorum modo meminimus (c). Porro ex iis illas tantum typis excudendas consignavimus, quas ex pervetusto codice ms. anno 1669, Parisiis in lucem emisit notis illustratas Baluzius. Harum tamen nonnullas fuisse antea evulgatas comperimus (d). Editoris autem adnotationes homilias subjectæ paginas respiciunt editionis Parisiensis quas nostri exemplaris margini apponendas curavimus.

III. Homilias Baluzianis Regulas sancti Cæsarii ad monachos et moniales subdividimus ex codice Regularum Holsteniano descriptas. Et primum quidem occurrit Regula ad monachos, quam Tetradius presbyter et abbas, ipsius Cæsarii nepos, ex ore dictantis excepit, ejusque jussu per diversa monasteria transmisit. Edita sæpius antea fuerat in Bibliothecis Patrum, nec non a Prospero Stellartio inter Regulas ordinum monasticorum et militarium: quam deinceps ex Holstenii editione, ut omnium postrema sic optima, Annalibus ecclesiasticis Francorum in exitu Cointius (e); qui eandem cum Regula monialium ipso Cæsario auctore accurate contulit, nonnullaque loca edisseruit quæ aliquam difficultatem parere videbantur. Monachorum Regulam altera excipit ad Virgines, quam Mabillonius primam esse conjicit monasticam regulam in gratiam sanctimonialium exaratam (f). Neque hic prætereundum quod Martenius memorie prodidit (g), sibi nimirum detectam hanc regulam in vetusto codice ms. Augustodunensis Sancti Martini monasterii, in cujus sine hæc maxime, notanda adjiciuntur, quæ desunt in editis:

Cæsarius peccator regulam hanc sanctarum virginum rexit et scripsit sub die x kalendas Julii, Paulino consule tempore.

Simplificus peccator consensit et signavit.

Severus episcopus consensit et signavit.

Lupericianus episcopus consensit et signavit.

Joannes consensit et signavit.

Cyprianus episcopus consensit et signavit.

Montanus consensit et signavit.

Ferminus peccator consensit et signavit.

Quibus ex verbis arguit vir eruditus temporis notationem quo hanc Regulam scripsit sanctus Cæsarius, anno nimirum 534, sub consulatu Paulini, Occidentalium consulum postremi. Cæterum apud Bollandum ad calcem præfatæ Regulæ isthæc beati antistitis subscriptio habetur (h): *Cæsarius peccator Regulam hanc sanctarum virginum relexit et subscripsit:*

(a) Mabill. Annal. Bened. tom. I, pag. 89.

(b) Oudin. de Script. eccl. tom. I, pag. 1544 seqq.

(c) Hist. littér. de la France, tom. III, pagg. 198 seqq.

(d) Ibid. pagg. 209, 219 seqq.

(e) Coint. Annal. Eccl. Franc. tom. I, pagg. 489 seqq.

(f) Mabil. Annal. Bened. tom. I, pag. 49, § 52.

(g) Marten. Thes. Anecd. tom. I, pag. 3, not. b.

(h) Bolland. Act. SS. Jan. tom. I, pag. 736.

Notavi sub die x kalendas Julii. Alibi docet idem Martenius (i) in bibliotheca monasterii S. Maximini Trevirensis exstare ms. codicem Regularum S. Benedicti Anianensis abbatis ab Holstenio jamdudum editum, et admodum quidem eleganter exaratam, ubi sub finem Regulæ ad moniales legitur privilegium Hormisdæ papæ, quo in illud monasterium virginum a S. Cæsario conditum, ejus successoribus episcopis Arelatensibus nulla penitus potestas permittitur. Ejusmodi autem privilegium quod in editione Holsteniana desideratur, occurrit apud Bollandum prædictæ Regulæ subjectum (j). Quod superest, animadvertimus, hanc eandem Regulam, perinde ac præcedentem, notis auxisse laudatum Cointium (k), quas nos compendio usi edito nostro subjecimus. Ex eodem viro docto præterea intelligimus eandem Cæsarii Regulam ad moniales a Sirmundo acceptam primam edidisse Pictaviis anno 1621, Stephanum Moquotum cum observationibus Francisci Meinardi antecessoris Pictaviensis; illamque paulo post, anno scilicet 1626, rursum evulgasse Duaci Prosperum Stellartium in opere Fundamina Ordinum inscripto, ut cæteras insequentibus jam antea memoratas omittamus.

IV. His accedunt epistolæ quatuor sancti Cæsarii, quibus præmittitur ejusdem sermo ad sanctimoniales. Ex his epistolis prima inscribitur Oratorie abbatissæ, quæ tamen haud integra habetur; altera est hortatoria ad virginem Deo dicatam; reliquæ duæ missæ feruntur ad Cæsariam sororem suam, quæ monasterium ipsius Cæsarii fratris opera exstructum regendum susceperat. Quæ quidem omnia ex codice Regularum Holsteniano subinde laudato mutuati sumus. Denique agmen claudit Testamentum sancti Cæsarii ex eodem codice desumptum. Hujusmodi vero ecclesiasticæ antiquitatis monumentum, ex Arelatensis Ecclesiæ archivo excerptum per Claudium Saxi notarium, acceptumque ab ejusdem Ecclesiæ archidiacono Francisco Claretto dum Romæ ageret, primus edidit noster Baronius (l). Illud præterea evulgavit Saxius in Pontificio Arelatensi (m): postremum vero Cointius in Annalibus ecclesiasticis Francorum (n). Porro huic Cæsarii Testamento plurimum auctoritatis ac fidei conciliare Hormisdæ Romani pontificis litteras, jam dudum advertit Baronius (o), ac post ipsum Cointius (p). Ad eas autem litteras digitum intendit ipse Cæsarius, dum ait: *Hoc ipsa S. Papæ Urbicani suavit auctoritas.* Quibus sane verbis privilegium illud ejusdem pontificis innotuit, quod exstat apud Bollandum Regulæ monialium adjectum, ut superius monuimus.

(i) Marten. Voyage littér. pag. 285 seqq.

(j) Bolland. l. c.

(k) Coint. l. c. pag. 472 seqq.

(l) Baron. ad ann. 508, § 25 seqq.

(m) Sax. Pontif. Arel. § 30, pagg. 401-405.

(n) Coint. Annal. Eccl. Franc. ad ann. 542, § 23, pag. 616-618.

(o) Baron. l. c., § 28.

(p) Coint. l. c. § 21.